

Het is de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens die de aandacht vestigde op een molenromp, die als de belangrijkste in deze provincie mag worden beschouwd. Waarom? dat blijkt uit de overige stukken. De molen wordt wel - bij herbouw pas dan weer - de grootste schepradmolen van Nederland beschouwd, maar het is het beste de molen-deskundige van Zuid-Holland (en ook van Nederland) hiernaar te vragen.

In oktober 1975 richtte de vereniging zich tot de hoofddirecteur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Tevoren had zij overleg gepleegd met het bestuur van het waterschap Bombay, te weten de heren B. Martini, De Wieren 37 te Iutjegast (voorz.), H. Top, Eesterweg 22 te Doezum (secretaris) en J. Wieringa, Langeweg 19 te Grootegast (boekhouder).

In de brief pleitte de vereniging ervoor deze enige schepradmolen voor Noord-Nederland te behouden. Daartoe verzocht zij de rijksdienst de romp op de monumentenlijst te plaatsen. De gemeente Grootegast wilde wel meewerken.

Bij brief van 13 december 1976 schreef de rijksdienst terug dat:

1. niet in staat te zijn financiële medewerking te verlenen aan de herbouw;
2. van mening te zijn dat de waarde van de onderbouw uit een oogpunt van geschiedenis en kunst niet van zodanige waarde is dat tot een voorstel tot plaatsing op de monumentenlijst behoefde te worden overgegaan.

Blijkens mededelingen van de heer De Kramer mag worden aangenomen dat de "Bombay" een der molens van de Zuidplaspolder bij Moordrecht is geweest. Eens stonden in die omgeving tientallen van dergelijke schepradmolens. Ze werden gesloopt en verplaatst toen ze nog maar een dertigtal jaar oud waren. Dat slopen en verplaatsen komt overeen met het vestigingsjaar van de "Bombay" (1878).

In de historische schets van de gemeente Grootegast, uitgave van de Rabo-bank Grootegast, staat nog een foto van de molen uit 1932, echter met een onderschrift dat waarschijnlijk niet op alle punten klopt, n.l.: afkomstig uit Zeeland, overgeplaatst in 1878.

Het provinciaal bestuur is wellicht meer dan het rijk van mening dat wederopbouw moet worden nagestreefd. De gemeente werkt mee; zij zal de molen aankopen. De restauratie wordt grotendeels als werkgelegenheidsobject gefinancierd, met een extra-bijdrage van de provincie.

20/1/77

Abjansma

7

rest. 16. wwm "Bombay"

In de historische schets van de gem
Grootegast (uitgave Rabobank f10.-)
staat een foto van de molen Bombay 1932,
met als toelichting: Afkomstig uit
Zeeland, overgeplaatst in 1878.
De Kramer weet meer (en beter)

[bij moordrecht

De Kramer duelt ± 20 okt '76 mee, dat "Bombay"
hoogstwaarschijnlijk afkomstig is uit de
Zuidplaspolder, waar veel (tientallen)
van dergelijke molens stonden.
Ze werden gesloopt en verplaatst in de
tijd v/h vestigingsjaar v/d Bombay.
Toen ze nog maar ± 30 j. oud waren.
Bombay kan niet de grootste worden, want
De K heeft in ZH molens van meer dan 29 m
vlucht.

Verslag van de eerste werkbepreking restauratieplan Bombay
op vrijdagmiddag 21 januari 1977

Dezelfde middag werd voor het krijgen van een globale indruk een bezoek aan de romp gebracht. De sleutel voor het hangslot werd na voorafgaande afspraak met de voorzitter B. Martini verkregen van de nabij wonende bedienaar Wobbes. Veel valt er niet meer te bedienen; het scheprad komt automatisch in werking en slaat af naar gelang het peil.

Met de documentatie is een begin gemaakt. De Molencommissie heeft ingebracht diverse rapportjes, een foto van de oude toestand en een paar foto's van de nieuwe toestand. Vooral dank zij het lid B. van der Veen Czn zijn al aardig wat historische gegevens bekend. Bureau De Vrieze heeft al diverse foto's (formaat 13 x 18 cm) van het interieur en het exterieur gemaakt. Bovendien stelt het beschikbaar een mooie, scherpe foto van 1932.

Hoe is het plan begonnen ?

Naarmate er meer belangstelling komt voor molens komt er ook meer belangstelling voor molenrompen. De molencommissie maakte van de 50 nog bestaande rompen in de provincie Groningen een inventarisatie. Belangstellenden wezen vooral op de meest waardevolle rompen. Een aparte positie nam daarbij de Bombay in, zoals werd onderkend door de Vereniging van Vrienden van de Groninger Molens en Gedeputeerde Halbe Kuipers, lid van die vereniging.

Genoemde vereniging ondervond dat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg financieel niet wenst mee te werken aan een herbouwplan, terwijl ook niet werd ingegaan op het voorstel de romp op de monumentenlijst te plaatsen.

Het nu opgevatte plan, waarvoor gedeputeerde Kuipers het initiatief nam, zal van de grond moeten komen door subsidiëring als werkgelegenheidsobject, aangevuld met een provinciale bijdrage, alles met medewerking van het waterschap en het gemeentebestuur.

Wie werken aan de uitvoering en begeleiding van het plan?

Gedeputeerde Kuipers verzoekt Jongasma om voorzitter te worden van de bouwcommissie. Verder is toen al door de Molencommissie naar voren gebracht dat de fa. Bremer vermoedelijk als enige in het noorden de noodzakelijke valkennis voor het grote werk kan inbrengen, temeer daar bij het plan een goede oplossing van de combinatie van wind-

- 2 -

kracht en de mechanische aandrijving moet worden verkregen. Overeenkomstig een door gedeputeerde Kuipers gedaan voorstel zal het plan ook worden begeleid door het architectenbureau De Vrieze.

Hoe liggen de posities ?

Als het plan niet kan doorgaan zullen de molenmakerij en het architectenbureau geen declaraties indienen. Op grond van bittere ervaringen vult de molenmakerij aan, dat zij zich gerechtigd acht dit wel te doen als naderhand het werk aan een andere molenmakerij wordt gegund.

Als het werk wordt aangepakt wordt de A.V.W. 1968 van toepassing verklaard.

De bouwdirectie kunnen zijn de personen, die vanmiddag de molen bezochten en aan deze bespreking deelnamen:

Chr. Bremer, oud-molenmaker en technisch adviseur,

H. Dunning, molenmaker en waterbouwkundige,

B. Jongsma, secretaris van de Prov. Gron. Molencommissie,

B.K. van Slochteren, technisch lid van de Prov. Gron. Molencommissie,

P.L. de Vrieze, architect.

Hoe verder te werken ?

Het bureau gaat de documentatie uitbreiden. Het maakte reeds enige opmetingstekeningen. De bestaande toestand moet verder in tekening worden gebracht, nader moet worden nagegaan of de onderkanten van de bestaande, afgezaagde achtkantstijlen nog voldoende gaaf zijn (molenmakerij), het muurwerk moet op eventuele verzakking worden gecontroleerd (bureau en molenmakerij). Doel is te komen tot een tekening waarop het herbouwplan kan worden gebaseerd, ook wat het binnenwerk betreft. Bremer maakt hiervoor schetstekeningen, die door het bureau zullen worden uitgewerkt. Het bureau zal bovendien zorgen voor de behandeling van het woongedeelte.

Naar de heer Bremer toelicht is het bij deze schepradmolen gunstig de zelfzwichtende wieken als folkwieken uit te voeren; voor het kruien is een rondgaande ketting het meest comfortabel.

Besloten wordt de heer De Kramer (Provinciale Waterstaat Zuid-Holland, grootste molendeskundige van Nederland en bibliothecaris van de Vereniging De Hollandsche Molen) te vragen of hij ons een molen van het onderhavige type wil tonen. (Hiervoor is afgesproken woensdag 16 februari 1977).

Molen van de polder Bombay, gemeente Grootegast

Verslag van het onderzoek van de heren Chr. Bremer, H. Dunning en J.M. van der Veen (van het architectenbureau De Vrieze) naar de toestand van het ondertafelement en de restanten van de achtkantstijlen op 1 februari 1977.

Van het ondertafelement zijn zeker drie platen geheel vergaan,
zodat deze vernieuwd moeten worden.

166

Ook de toestand van de ondereinden van de achtkantstijlen is zodanig
dat het raadzaam is om alles vanaf het muurwerk te vernieuwen.

Het waterpassen wees uit dat het muurwerk vlak staat.

De maat van het ondertafelement is inwendig 8,91 m, breed 43,5 cm,
dik 22 cm.

Het scheprad is 6,00 m in diameter;

breed 0,65 m;

hellingscirkel 1,47 m;

scheppen 1,95 m,

polderpeil 1,06 m - N.A.P.

boezempeil 0,66 m - N.A.P. = fries zomerpeil.

(zie ook de gegevens
op bijgaand blad
van de Provinciale
Waterstaat)

Het is bij de Provinciale Waterstaat van Groningen bekend, dat het
waterschap in plaats van het bovengenoemde, officiële polderpeil in
de praktijk aanhoudt 1,24 m - N.A.P. Bovendien houdt men voor
het boezempeil aan 0,51 m - N.A.P., dat is 15 cm hoger dan het
fries zomerpeil.

De heer Van der Veen heeft enige foto's gemaakt van het motordrijf-
werk en het scheprad, bovendien zet hij het tekenwerk voort.

De voorzitter van het waterschap, de heer B. Martini, De Wieren 37
te Iutjegast, telef. 05946 - 2098, kwam ook nog zijn belangstelling
tonen en gaf een sleutel van de molen aan de heer Van der Veen.
Het recht van overgang van de dijk naar de molen kwam ter sprake.
Dit werd niet geheel duidelijk maar het is wel van belang bij een
eventuele herbouw.

Na het vertrek van Bremer, Dunning en Martini zette de heer Van
de Veen zijn tekenwerk voort. Aldus werd hij aangetroffen door de heer
B.K. van Slochteren van de Groninger Molencommissie, die - zoals aan-
gekondigd - aanvankelijk verhinderd was.
